

ÜCRETLİ ve İŞVERENİN GELİRLERİNİN TESPİTİNDE SİGORTA PRİMİ ve BES UYGULAMALARI

INSURANCE PREMIUMS AND INDIVIDUAL RETIREMENT SYSTEM APPLICATIONS
IN THE DETERMINATION OF EMPLOYEE AND EMPLOYERS REVENUE

Necmettin GÜNDÜZ*

ÖZ

Bireylerin sağlık ve sosyal güvenlik ihtiyaçlarının gittikçe arttığı günümüzde, vergi kanunları ile yapılan bir takım düzenlemelerle bu ihtiyaçların vergiye tabi bireyler üzerindeki yükü azaltılmaya çalışılmaktadır.

Çalışmamızda vergiye tabi ücretli ve işverenin gelirlerinin tespitinde sosyal güvenlik kapsamında ödedikleri sigorta primi ve bireysel emeklilik sistemi katkı paylarının (BES) gelir vergisi karşısındaki durumu açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sigorta Primi, Katkı Payı, Gider, İndirim.

ABSTRACT

Tax burden on the individuals are aimed to be reduced through the arrangements made with tax laws in today's world: a world of increasing needs in health and social security.

In our study, the issue of insurance premiums and contribution of the individual retirement system paid both by the employer and employee is revealed in the context of income tax.

Keywords: Insurance premiums, contributions, expenses, discounts

1- GİRİŞ

Anayasanın 2'nci maddesinde; "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir." denilerek, devletimizin insan haklarına saygılı bir hukuk devleti olduğu belirtilmiştir. Söz konusu Anayasa hükmünde belirtildiği üzere devlet sosyal hukuk devleti olma gereği bir bakıma vatandaşlarının sosyal güvenliklerinden de sorumludur.

* Vergi Müfettişi

Sosyal devlet anlayışının bir ürünü olan sosyal güvenlik, bireylerin ve ailelerin ekonomik ve sosyal risklerle karşılaşmaları durumunda gereksinim duydukları destek ve dayanışmanın, kamu programları aracılığıyla kurumsallaştırılmasıdır. Bu kapsamda 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile sosyal sigorta hizmeti sunan Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı kurumları “Sosyal Güvenlik Kurumu” çatısı altında birleştirilmiş ve yapılan düzenlemeyle “SSK” olarak adlandırılan özel kesim işçi sigortalılık statüsü (4/a), “Bağ-Kur” olarak adlandırılan işveren sigortalılık statüsü (4/b), “Emekli Sandığı” olarak adlandırılan kamu kesimi çalışan sigortalılık statüsü (4/c) olarak adlandırılarak Sosyal Güvenlik Kurumu bünyesinde tek elden sigorta hizmetleri verilmeye başlanmıştır.

İfade edilen hizmetlere ilaveten; yakın zamanda Emekli Sandığı, Bağ-Kur ve SSK primleri gibi zorunlu hale gelmesi beklenen ve bireylerin emeklilik dönemlerinde daha rahat yaşayabilmeleri, gelir elde ettikleri dönemdeki hayat standartlarını emeklilik dönemlerinde de koruyabilmeleri ve ihtiyaç duyacakları ek harcamalarını rahatça karşılayabilmeleri için mevcut kamu sosyal güvenlik sistemlerine tamamlayıcı olarak oluşturulan bireysel emeklilik sistemi ile de bireylere sosyal güvenlik hizmeti verilmektedir.

Ayrıca günümüzde kimi bireyler, Sosyal Güvenlik Kurumu’ndan aldıkları sosyal güvenlik hizmetlerine ilaveten Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK), Amele Birliği, İlkokul Öğretmenleri Sağlık ve Sosyal Yardım Sandığı (İLKSAN), özel hayat ve şahıs sigortaları ve Bireysel Emeklilik Sistemleri ile sigorta güvencelerini arttırmaktadırlar. İfade edilen sigorta güvencelerinden Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK), Amele Birliği, İlkokul Öğretmenleri Sağlık ve Sosyal Yardım Sandığı (İLKSAN) belirli bir zümreye hitap eden uygulamalar olup, özel hayat ve şahıs sigortaları ve Bireysel Emeklilik Sistemleri toplumun tamamının belirli bir bedel karşılığında yararlanabildiği sigorta sistemleridir.

Toplumun tamamının yararlanabildiği özel hayat ve şahıs sigortaları, herhangi bir yönden ileride karşılaşabileceği zararı gidermek için önceden ödenen prim karşılığında bu işle uğraşan kuruluşla yapılan iki taraflı bağlantı sözleşmesi olarak adlandırılabilir. İfade edilen sigorta sözleşmesi ile sigortalı kişi sigorta şirketine yapacağı prim ödemeleri karşılığında, çeşitli rizikolara karşı oluşabilecek hasarını güvenceye almaktadır. Hayat Sigortaları ile sigortalının;

- Herhangi bir sakatlık durumunda hayatına aynı şekilde devam etmesini sağlamak,
- Vefat durumunda sevdiklerine bırakabileceği parasal bir varlık bırakmak,
- Poliçe kapsamına giren bir kaza sonucunda ortaya çıkan yüksek tutarlı tedavi giderlerinin ödenmesini sağlamak
- Beklenmedik bir anda tehlikeli bir hastalığa yakalanılması durumunda finansal destek sağlamak amacıyla yaptırılan sigorta türüdür. Hayat sigortaları, öncelikle ana teminat olan vefat teminatını içermektedir. Vefat teminatı; sigortalının başına istenmeyen bir olay gelmesi sonucunda, vefat etmesi durumunda devreye girmektedir. Hayat sigortaları, sigortalının önceden belirtmiş olduğu lehtar ya da kanuni varislerine sigorta poliçesinde belirtilen teminatları ödeyerek mali güçlüklerin yaşanmasını engellemektedir.¹

Şahıs sigortaları ise çok çeşitli olup; ölüm, kaza, sağlık, hastalık, engellilik, işsizlik, analık, doğum ve tahsil gibi sigorta poliçelerini ifade etmektedir. Ölüm, kaza, sağlık, hastalık, engellilik şahıs sigor-

¹ <https://www.avivasa.com.tr/hayat-sigortasi-nedir> Erişim tarihi: 24 Haziran 2016

ları hayat sigortasının sunduğu teminatların bir kısmını sunan poliçeleri barındırmaktadır. (Örneğin; ölüm sigortası vefat durumunda sevdiklerine bırakabileceği parasal bir varlık bırakmak amacıyla akdedilir.) Doğum sigortaları ise genel olarak anne adayının hamilelik sürecindeki kontrolleri, normal doğum, sezaryen doğum ve hastane masraflarını kapsar. Bunların yanı sıra doğum esnasında anne ve bebekte oluşabilecek sağlık sorunları da teminat kapsamına alınmaktadır. İşsizlik Sigortası ise; çalışanların herhangi bir nedenle işini kaybetmesi durumunda; çalışma karşılığı elde ettiği düzenli gelirini koruma teminatı sağlayan sigorta türüdür. İşsizliğe karşı koruma sağlayan teminatlara Dönüşümlü İşsizlik Teminatları denmekte ve üç ana başlık altında sunulmaktadır.

- Bordrolu çalışanlar için; İstem Dışı İşsizlik Teminatı,
- Profesyonel meslek sahibi herkes için; Geçici İş Göremezlik Teminatı (Kaza veya Hastalık Sonucu),
- Ev hanımları, öğrenciler vb. için; Gündelik Hastane Tazminatı Teminatı (Kaza veya Hastalık Sonucu).

2- VERGİ UYGULAMASINDA SİGORTA PRİMİ ve BES ÖDEMELERİ

Sigorta hizmetinden faydalananlar iş hayatında işveren veya çalışan konumunda olabilmektedirler. Nitekim 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun (4/a) maddesi ile özel kesim işçileri, (4/b) maddesi ile işverenler, (4/c) maddesi ile de kamu kesimi çalışanları sigorta hizmetlerinden faydalanmaktadır. Buna ilaveten daha öncede bahsedildiği üzere bu kişiler bireysel emeklilik sistemine yapacakları katkılar ve satın alacakları özel hayat ve şahıs sigorta poliçeleri ile sosyal güvenlik hizmetlerinden daha kapsamlı olarak yararlanma imkânlarına sahip olmaktadır. Devlette Anayasa'nın 2'inci maddesinin kendisine yüklediği sorumluluk kapsamında sosyal güvenlik imkânlarının arttırmak maksadıyla yasal düzenlemelerle sağladığı avantajlarla vatandaşlarının sosyal güvenlik hizmeti almasını teşvik etmektedir. Söz konusu teşviklerin vergisel yönü işveren-çalışan ayrımı gözetilerek aşağıda alt başlıklar altında açıklanmıştır.

2.1- İşverenin Gelirinin Tespitinde BES ve Sigorta Primi Uygulamaları

2.1.1- Bağ-Kur (4/b) Prim Ödemeleri

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun (4/b) maddesinde;

Köy ve mahalle muhtarları ile hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan ise;

- 1) Ticarî kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olanlar,
- 2) Gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olanlar,
- 3) Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları,
- 4) Tarımsal faaliyette bulunanlar,

faaliyetleri nedeniyle (4/b) kapsamına alınmıştır. Söz konusu (4/b) sosyal güvenlik primleri 5510 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan Bağ-Kur primlerine denk gelmektedir.

Bağ-Kur (4/b) primi olarak adlandırılan işveren zorunlu sigortasına ilişkin ödenen primlerle ilgili olarak 1479 sayılı Bağ-Kur Kanununun 49'uncu maddesinin 3'üncü fıkrasında; sigortalılarınca ödenen giriş keseneği ve sigorta primlerinin vergi uygulamasında gider olarak yazılabileceği belirtilmiş olup söz konusu Kanun'u mülga hale getiren 5510 sayılı Kanunun 88'inci maddesinin on birinci fıkrasında "Kuruma fiilen ödenmeyen prim tutarları, gelir vergisi ve kurumlar vergisi uygulamasında gider yazılamaz." denilerek söz konusu primlerin ödenmesi halinde gider yazılabileceği ifade edilmiştir.

Bağ-Kur (4/b) primlerine ilişkin olarak Gelir Vergisi Kanunu düzenlemelerine baktığımızda, söz konusu primlere ilişkin olarak; safi ticari ve zirai kazançların tespitinde gider yazılabileceğine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum, anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortaklarının kurum kazançlarından aldıkları ve menkul sermaye iradı olarak kabul edilen iratlarının safi tutarının tespiti içinde geçerlidir. Bununla birlikte serbest meslek kazancının safi tutarının tespitinde indirilebilecek giderlerin düzenlendiği Gelir Vergisi Kanunu'nun 68'inci maddesinin (8) numaralı bendinde Bağ-Kur (4/b) primlerinin kazancın tespitinde gider olarak dikkate alınabileceği belirtilmiştir.

Öte yandan Mezkûr Kanun'un 89'uncu maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde beyan edilen gelirin %15'ini ve asgari ücretin yıllık tutarını aşmamak şartıyla mükellefin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat sigortalarına ödenen primlerin %50'si ile ölüm, kaza, hastalık, sağlık, engellilik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta primlerinin, prim ödemesinin yapıldığı yılda kazanç beyan edilmesi durumunda beyan edilen kazanç tutarı ile sınırlı olarak beyanname üzerinden indirilebileceği hüküm altına alınmıştır.

Bağ-Kur (4/b) primlerine ilişkin olarak Gelir Vergisi Kanunu'nda yer alan dağınık düzenlemeler bu prim ödemelerinin gider mi yazılacağı yoksa beyanname üzerinden mi indirim yapılacağı yönünde mükellefleri tereddüde düşürmüştür. Bunun üzerine vergi idaresi yayımladığı 110 Seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile konuya açıklık getirmeye çalışmıştır. Söz konusu tebliğe ilişkin açıklamaya aşağıda yer verilmiştir:

1479 Sayılı Bağ - Kur Kanununun 49/3 üncü maddesi hükmünün uygulanmasında tereddüd edilmekte olduğu anlaşıldığından, bu konuda aşağıdaki açıklamaların yapılması gerekli görülmüştür.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun sâfi ticari kazancın tesbitinde indirilecek giderlere ilişkin 40 'ıncı maddesinde, teşebbüs sahipleri tarafından kendileri için emekli ve yardım sandıklarına veya sigorta şirketlerine ödenen emekli aidatı ve sosyal sigorta primlerinin, gider yazılmasını öngören bir hüküm yer almamakla beraber; 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (Bağ-Kur) Kanununun 49'uncu maddesinin 3'üncü fıkrasında, sigortalılarca ödenen giriş keseneği ve sigorta primlerinin vergi uygulamasında gider olarak yazılabileceği hükme bağlanmıştır.

Bağ-Kur Kanununun bu hükmü karşısında, anılan kanun uyarınca ödenen giriş keseneği ve primlerin, teşebbüs sahipleri tarafından hesaplara gider olarak yazılması gerekmekte ise de, söz konusu Bağ-Kur giriş keseneği ve primlerinin doğrudan doğruya kayıtlara gider olarak intikal ettirilmesi halinde, özellikle ortaklıklarda, her bir ortağın ortaklıktaki kâr payının her zaman eşit olmayacağı; ödenecek giriş keseneği ve primlerin seçilen aylık gelir basamağına göre değişebileceği ve bu nedenlerle de safi ticari kazancın tespitinde bazı güçlükler ve sakıncalar doğabileceği açıktır.

Bu durumda ;

- 1. Bağ-Kur giriş keseneği ve sigorta primlerinin Gelir Vergisi Kanununun 89/1 maddesi hükmüne paralel olarak, gelirin elde edildiği yılda ödenmiş olduğunun tevsik edilmesi kaydıyla, mükellefler tarafından ticari kazançları dolayısıyla verilecek yıllık beyannameye bildirilen gelirden indirilmesi;*
- 2. Adî komandit şirketlerinin komanditer ortakları ile limited şirket ortakları hakkında da yukarıdaki esaslar dairesinde işlem yapılması;*
- 3. Bağ-Kur Kanunu kapsamına giren serbest meslek erbabının, Gelir Vergisi Kanununun 68/8'inci maddesi hükmüne dayanarak hâsılatlarından emekli aidatı veya sosyal sigorta primi indir-*

memiş olmaları şartıyla, anılan kanun gereğince ödedikleri Bağ-Kur giriş keseneği ve primlerini gider yazmaları gerekmekte ise de yukarıda belirtilen nedenler karşısında, bu kimselerin de, Bağ-Kur giriş keseneği ve primlerini serbest meslek kazançları ile ilgili olarak verecekleri yıllık beyannamelerinde gösterdikleri gelirden indirmeleri,

uygun bulunmuştur.

Görülebileceği üzere 110 Seri No.lu Gelir Vergisi Kanunu Genel Tebliği ile yapılan düzenleme sonucu Bağ-Kur yani (4/b) sosyal güvenlik primlerinin dönem içinde gider kaydedilmesi yerine beyanname üzerinde (beyan edilen kazançla sınırlı olarak) indirim sistemine geçilmiştir.²

Bununla birlikte; mezkûr Tebliğ'in serbest meslek erbapları ile ilgili açıklamaları dikkatle değerlendirildiğinde, öncelikle söz konusu primlerin Bağ-Kur Kanunu'nun 49'uncu maddesinin 3'ncü fıkrası uyarınca gider yazılması gerektiği ancak primlerin doğrudan doğruya kayıtlara gider olarak intikal ettirilmesi halinde, özellikle ortaklıklarda, her bir ortağın ortaklıktaki kâr payının her zaman eşit olmayacağı; ödenecek giriş keseneği ve primlerin seçilen aylık gelir basamağına göre değişebileceği ve bu durumun safi kazancın tespitinde bazı güçlükler ve sakıncalar doğabileceğinden yıllık gelir vergisi beyanamesi üzerinden indiriminin gerçekleştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Nitekim serbest meslek erbapları için yapılan açıklamalarda, "yukarıda belirtilen nedenler karşısında, bu kimselerin de, Bağ-Kur giriş keseneği ve primlerini serbest meslek kazançları ile ilgili olarak verecekleri yıllık beyannamelerinde gösterdikleri gelirden indirmeleri," denilerek beyannameden indirim savunulmuştur. Dolayısıyla müstakilen serbest meslek faaliyetinde bulunan serbest meslek erbapları için "belirtilen nedenler" bulunmadığı için bu kişilerin Bağ-Kur primlerini gider yazmalarına da herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Diğer taraftan mezkûr Tebliğ'de serbest meslek erbaplarının Bağ-Kur (4/b) primlerini beyanname indirimi konusu yapabilmeleri için Gelir Vergisi Kanunu'nun 68'inci maddesinin (8) numaralı bendi hükmüne dayanarak hâsılatlarından emekli aidatı veya sosyal sigorta primini indirmemiş olmaları şart koşulmuştur. Dolayısıyla söz konusu Tebliğ yorumlandığında;

- Serbest meslek faaliyetini müstakilen yapan serbest meslek erbapları Bağ-Kur (4/b) primini Gelir Vergisi Kanunu'nun 68'inci maddesinin birinci fıkrasının (8) numaralı bendi uyarınca gider yazabileceklerken;
- Serbest meslek faaliyetini ortaklık şeklinde yapan serbest meslek erbapları Bağ-Kur (4/b) primini beyan ettikleri kazanç tutarı ile sınırlı olmak üzere beyannameden indirebileceklerdir.
- Öte yandan müstakilen serbest meslek faaliyetinde bulunan serbest meslek erbabı Bağ-Kur primini Gelir Vergisi Kanunu'nun 68'inci maddesinin birinci fıkrasının (8) numaralı bendi uyarınca gider yazmak yerine beyannameden indirim şeklinde de giderleştirebilecektir.

Nitekim Ordu Valiliği Defterdarlık Gelir Müdürlüğü'nün 2016 takvim yılında vermiş olduğu özeldede de; "serbest meslek faaliyetiniz dolayısıyla emekli maaşınızdan kesinti yapılması suretiyle ödenen sosyal güvenlik destek primlerinizin ise aynı fıkranın (8) numaralı bendine göre mesleki kazancın tespitinde gider olarak indirilmesi mümkün bulunmaktadır."³ denilerek Bağ-Kur (4/b) priminin gider olarak yazılacağı belirtilmiştir.

² Beyanname Düzenleme Rehberi, Vergi Müfettişleri Derneği, 2016

³ Ordu Valiliği Defterdarlık Gelir Müdürlüğü'nün 01.03.2016 tarih ve 25953680-002-5 sayılı özeldede

Diğer taraftan Bağ-Kur (4/b) primlerinin kurum kazancından indirilmesine olanak bulunmadığı⁴ için indirmelerine olanak bulunmamaktadır. Bu nedenle elde edilen şahsi kâr paylarının menkul sermaye iradı olarak yıllık gelir vergisi beyanı ile beyan edildiği durumlarda bu primlerin beyan edilen gelirlerden indirilmesi gerekir.⁵

2.1.2- BES Katkı Payı Ödemeleri

İşverenler tarafından kendi adlarına yatırmış oldukları bireysel emeklilik sistemi (BES) katkı payı ödemelerinin safi gelirin tespitinde indirim konusu yapılabileceğine olarak Gelir Vergisi Kanunu'nda bir düzenleme bulunmamakla birlikte; 01.01.2013 tarihine kadar söz konusu ödemelerin yıllık beyanname veren mükellefler için vergi matrahlarının tespitinde indirim konusu yapılabileceğine ilişkin olarak Gelir Vergisi Kanunu'nun 89'uncu maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde düzenleme bulunmaktaydı.

Bununla birlikte Gelir Vergisi Kanunu'nun 89'uncu maddesinde 6327 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik uyarınca 01.01.2013 tarihinden itibaren bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları, yıllık beyanname veren mükellefler için vergi matrahlarının tespitinde indirim konusu yapılamamaktadır. Zira 01.01.2013 tarihinden itibaren bireysel emeklilik sisteminde vergi matrahından indirim yerine katılımcı hesabına Devlet katkısı ödenmesi uygulamasına geçilmiştir.

2.1.3- Özel Hayat ve Şahıs Sigorta Primleri

İşverenler tarafından yaptırılan özel hayat ve şahıs sigorta primlerine ilişkin ödemelerin safi gelirin tespitinde indirim konusu yapılabileceğine olarak Gelir Vergisi Kanunu'nda bir düzenleme bulunmamakla birlikte; söz konusu prim ödemelerinin yıllık beyanname veren mükellefler için vergi matrahlarının tespitinde indirim konusu yapılabileceğine ilişkin olarak Gelir Vergisi Kanunu'nun 89'uncu maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde düzenleme bulunmaktadır. Buna göre;

Beyan edilen gelirin %15'ini ve asgari ücretin yıllık tutarını aşmamak şartıyla mükellefin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat sigortalarına ödenen primlerin %50'si ile ölüm, kaza, hastalık, sağlık, engellilik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta primlerine ilişkin ödemeler, gelir vergisinin tespitinde beyan edilen kazançla sınırlı olarak yıllık gelir vergisi beyannamesinden indirilebilecektir. Ayrıca söz konusu indirimin yapılabilmesi için sigortanın Türkiye'de kâin ve merkezi Türkiye'de bulunan bir emeklilik veya sigorta şirketi nezdinde akdedilmiş olması, prim tutarlarının gelirin elde edildiği yılda ödenmiş olması gerekmektedir. İşverenin eşinin veya çocuklarının ayrı beyanname vermeleri halinde, bunlara ait prim kendi gelirlerinden indirilecektir.

⁴ Ortaklar tarafından ödenen Bağ-Kur primleri ile kurum kazancının elde edilmesi veya idamesi arasında bir illiyet bağı bulunmadığından ve tamamiyle ortakların şahsi ve sosyal güvenlikleri ile ilgili olduğundan bu ödemelerin şirket kayıtlarında gider olarak gösterilmeleri mümkün değildir.

⁵ İbrahim Güler, "Bağ-Kur Primleri Gider Olarak Kaydedilebilir mi ?", <http://muhasebenet.net> Erişim tarihi 17 Haziran 2016

Örnek:

2016 takvim yılında 60.000 TL serbest meslek kazancı elde eden Bay (A)'nın 2016 takvim yılında yaptırmış olduğu hayat sigortasına ödediği prim tutarı 7.200 TL'dir. Söz konusu takvim yılında Bay (A) 12.000 TL Bağ-Kur (4/b) primi ve 3.600 TL bireysel emeklilik sistemi payı tutarı ödemiştir.

Buna göre, Bay (A) tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen yıllık katkı payı tutarı olan 3.600 TL hiçbir surette beyannameden indirilemeyecektir. Bağ-Kur (4/b) sigorta primi ise Gelir Vergisi Kanunu'nun 68'inci maddesinin birinci fıkrasının (8) numaralı bendi uyarınca serbest meslek kazancından indirilebilecektir. Ancak örnekte Bay (A) Bağ-Kur (4/b) primini kazancın tespitinde dikkate almadığından beyanname üzerinden indireceği anlaşılmaktadır. Bu nedenle söz konusu prim tutarı beyanname üzerinden kazanç tutarı ile sınırlı olarak indirilebilecektir.

Bay (A)'nın hayat sigortasına yapılan prim ödemesinin %50'lik tutarı, asgari ücretin yıllık tutarı ile beyan edilen kazancın % 15'ini aşmamak koşuluyla yıllık gelir vergisi beyannamesinden indirebilecektir. Bu kapsamda 01.01.2016 - 31.12.2016 tarihleri arasındaki aylık asgari ücretin brüt tutarının 1.647 TL olduğu hesaba katılırsa, asgari ücretin yıllık tutarı (1.647 x 12=) 19.764 TL olarak bulunacaktır. Öte yandan aşağıda yer alan tabloda da görüleceği üzere beyan edilen kazanç tutarı 48.000 TL olarak hesaplanmıştır. Bu tutarın %15'i ise (48.000 x %15=) 7.200 TL olacaktır. Bu durumda Bay (A)'nın ödemiş olduğu hayat sigortası priminin %50'si olan 3.600 TL hem asgari ücretin yıllık tutarından hem de beyan edilen gelirin %15'inden düşük olduğu için tamamı beyannameden indirilebilecektir.

Serbest Meslek Kazancı	60.000 TL
Bağ-Kur (4/b) Primi	12.000 TL
Beyan Edilecek Serbest Meslek Kazancı	48.000 TL
Diğer İndirimler	3.600 TL
Hayat Sigortasına Yapılan Prim Ödemesinin %50'si: 3.600 TL	
Matrah	44.400 TL
Hesaplanan Gelir Vergisi	9.258 TL

2.2- Hizmet Erbabının Gelirinin Tespitinde BES ve Sigorta Primi Uygulamaları

2.1.1- SSK (4/a) Prim Ödemeleri

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun (4/a) maddesinde; hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar hizmetleri nedeniyle (4/a) kapsamına alınmıştır. Söz konusu (4/a) sosyal güvenlik primleri Mezkûr Kanunla yürürlükten kaldırılan SSK primlerine denk gelmektedir.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 81'inci maddesine göre mahlullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları için işçi payı prim oranı %9, genel sağlık sigortası için işçi payı prim oranı %5 olarak tespit edilmiştir. Buna göre işçiye yapılan brüt ödeme tutarı üzerinden işveren tarafından toplam %14 oranında işçi payı sigorta primi kesintisi yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte; İşveren Uygulama Genel Tebliği'nde "yaşlılık aylığı (emekli maaşı) almakta iken, sigortalı olarak yeniden çalışmaya başlayanlara veya çalışmaya devam edenlere yapılacak ücret ödemelerinin brüt tutarları üzerinden %7,5 oranında Sosyal Güvenlik Destek Primi İşçi Payı kesintisi yapılması" öngörülmüştür.

Diğer taraftan 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununun 49'uncu maddesi uyarınca ücret ödemeleri üzerinden 5510 sayılı Kanun'un 80 ve 82'nci maddelerinde belirtilen prime esas aylık brüt kazançlarından %1 sigortalı, %2 işveren ve %1 Devlet payı olmak üzere işsizlik sigortası primi alınacaktır.

Hizmet erbabından kesilen ücretin toplam %14'üne tekabül eden primler ücretin brüt tutarı içinde gider olarak kaydedilebilecektir. Bununla birlikte **Sosyal Güvenlik Destek Primi İşveren Payı kesintisi ve İşsizlik Sigortası İşveren Payı** kesintisi ise ücretin bir parçası olmadığından ücretin brüt tutarı içinde gider kaydedilemeyecektir. Ancak işverenlerin ücretliye düşen bahsedilen prim ödemelerini Gelir Vergisi Kanunu'nun 40'inci maddesinin (1) numaralı bendine göre; işveren hissesi prim ödemelerini ise mezkûr Kanunu'nun 40'inci maddesinin (2) numaralı bendine göre gider olarak dikkate alınabilecektir.

İfade edilenlere ilaveten primlerin gider olarak yazılabilmesi için geri alınmamak üzere ödenmiş olması, bu ödemelerin Türkiye'de yerleşik bulunan sigorta şirketlerine veya emekli ve yardım sandıklarına yapılmış olması, emekli ve yardım sandıklarının tüzel kişiliğinin bulunması gerekmektedir.

174 Seri No.lu Gelir Vergisi Kanunu Genel Tebliği'nde de *"SGK priminin gider olarak dikkate alınabilmesi için bu primlerin Sosyal Güvenlik Kurumuna fiilen ödenmiş olması gerekmektedir. Bu nedende sigorta primleri dönemine ve ait olduğu yıla bakılmaksızın fiilen ödendiği tarihte gider yazılacaktır"* şeklinde açıklamada bulunulmuştur.

Öte yandan 5510 sayılı Kanunun 88'inci maddesi gereğince bir aya ait sigorta primleri ertesi ayın sonuna kadar ödenebileceğinden Aralık ayına ait olan sigorta primlerinin ertesi yılın Ocak ayı içinde ödenmesi durumunda bu primler Aralık ayının gideri olarak dikkate alınabilecektir.

2.2.2- BES Katkı Payı Ödemeleri

Gelir Vergisi Kanunu'nun 63'üncü maddesinde yapılan değişiklik uyarınca 01.01.2013 tarihinden itibaren bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları ücretliler için vergiye tabi ücret matrahının tespitinde indirim konusu yapılamamaktadır. Zira 01.01.2013 tarihinden itibaren bireysel emeklilik sisteminde vergi matrahından indirim yerine katılımcı hesabına Devlet katkısı ödenmesi uygulamasına geçilmiştir.

Bununla birlikte *Gelir Vergisi Kanunu'nun 40'inci maddesinin (9) numaralı bendine göre* ticari kazanç sahibi gelir vergisi mükellefleri ile kurumlar vergisi mükelleflerinin çalışanları adına *bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları ticari kazancın tespitinde gider olarak indirilebilecektir. Söz konusu düzenlemeye aşağıda yer verilmiştir:*

"İşverenler tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen ve ücretle ilişkilendirilmeksizin ticari kazancın tespitinde gider olarak indirim konusu yapılacak katkı paylarının toplamı ödemenin yapıldığı ayda elde edilen ücretin %15'ini ve yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarını aşamaz. Gerek işverenler tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları gerekse bu Kanunun 63'üncü maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi⁶ kapsamında indirim konusu yapılacak prim ödemelerinin toplam

⁶ Gelir Vergisi Kanunu Md. 63/3: Sigortanın Türkiye'de kâin ve merkezi Türkiye'de bulunan bir emeklilik veya sigorta şirketi nezdinde akdedilmiş olması şartıyla; ücretlinin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat sigortası poliçeleri için hizmet erbabı tarafından ödenen primlerin %50'si ile ölüm, kaza, sağlık, hastalık, engellilik, işsizlik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta poliçeleri için hizmet erbabı tarafından ödenen primler. (İndirim konusu yapılacak primler toplamı ödendiği ayda elde edilen ücretin %15'ini ve yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarını aşamaz).

tutarı ödemenin yapıldığı ayda elde edilen ücretin %15'ini ve yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarını aşamaz”

Söz konusu düzenlemeden anlaşılacağı üzere bent hükmündeki şartların sağlanması durumunda ticari kazanç sahibi gelir vergisi mükellefleri ile kurumlar vergisi mükellefleri çalıştırdıkları hizmet erbablarına sağladıkları bu menfaatler mezkûr özel düzenleme sonucu ücret olarak kabul edilmemekte ve doğrudan gider yazılabilmektedir. Öte yandan zirai kazanç sahipleri ve serbest meslek erbapları çalışanlarına ilişkin ödeyecekleri BES primlerini ücretle ilişkilendirmeksizin gider yazma imkanına sahip olmayıp, bu kapsamda yapacakları ödemeleri ücret olarak dikkate alabileceklerdir.

Bent hükmünde yer verilen *“ücretle ilişkilendirilmeksizin ticari kazancın tespitinde gider olarak indirim konusu yapılacak katkı paylarının toplamı ödemenin yapıldığı ayda elde edilen ücretin %15'ini ve yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarını aşamaz”* ibaresinden söz konusu bent hükmüne konu giderlerde fiili ödeme şartının aranıldığı anlaşılmaktadır.⁷

İndirim konusu yapılabilecek tutarın toplamı ödemenin yapıldığı ayda elde edilen ücretin %15'ini ve yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarını aşamayacaktır. Gerek işverenler tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları gerekse Gelir Vergisi Kanunu'nun 63'üncü maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi kapsamında indirim konusu yapılacak şahıs sigortaları prim ödemelerinin toplam tutarı ödemenin yapıldığı ayda elde edilen aylık brüt ücretin %15'ini ve yıllık olarak asgari ücretin brüt yıllık tutarını da aşamayacaktır.

2.2.3- Özel Hayat ve Şahıs Sigorta Primleri

Gelir Vergisi Kanunu'nun 40'inci maddesinin (9) numaralı bendi kapsamında yapılacak indirim işverenler tarafından hizmet erbabına yönelik olarak sadece bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı paylarını içermekte olup, şahıs sigorta primlerini içermemektedir.

İşverenlerce hizmet erbabı adına ödenen şahıs sigorta primleri, ücret kapsamında olduğundan, Gelir Vergisi Kanunu'nun 40'inci maddesinin (1) numaralı bendi çerçevesinde genel gider olarak ve tevkifata tabi tutularak herhangi bir tutar ve oran sınırlaması olmaksızın indirim konusu yapılabilecektir. Aynı şekilde işverenlerce hizmet erbabı adına bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı paylarının bent hükmünde belirtilen sınırı aşması durumunda aşan kısım ücret gideri olarak ve tevkifata tabi tutularak 40'inci maddenin (1) numaralı bendi çerçevesinde indirim konusu yapılabilecektir.

Öte yandan Gelir Vergisi Kanunu'nun 63'üncü maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi uyarınca Sigortanın Türkiye'de kâin ve merkezi Türkiye'de bulunan bir emeklilik veya sigorta şirketi nezdinde akdedilmiş olması şartıyla; ücretlinin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat sigortası poliçeleri için hizmet erbabı tarafından ödenen primlerin %50'si ile ölüm, kaza, sağlık, hastalık, engellilik, işsizlik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta poliçeleri için hizmet erbabı tarafından ödenen primler ücret gelirinin tespitinde indirim konusu yapılabilecektir. Ancak bu indirimin yapılabilmesi için, indirim konusu yapılacak primler toplamının, ödendiği ayda elde edilen ücretin %15'ini ve yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarını aşmaması gerekmektedir. Birden fazla işverenden ücret alınması durumunda yıllık asgari ücrete ilişkin miktar sınırlamasının ücretli tarafından verilecek bilgiler çerçevesinde yürütülmesi gerekir. Bu anlamda özellikle yıl içinde işe başlamalarda ileride doğabilecek

⁷ Beyanname Düzenleme Rehberi, Vergi Müfettişleri Derneği, 2016

sorunları önlemek açısından ücretliden sigorta primi konusunda daha önce yapılan uygulamalarla ilgili olarak yazılı bilgi alınması gerekir.⁸

Öte yandan 256 seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği'nde indirim ne şekilde yapılacağına ilişkin olarak yapılan açıklamaya yer verilmiştir:

“Gelir vergisi uygulamasında vergilendirme dönemi takvim yılıdır. Bununla birlikte, tevkif yoluyla ödenen vergilerde, istihkak sahipleri ayrıca yıllık beyanname vermeye mecbur değilse tevkifatın ilgili bulunduğu dönemler vergilendirme dönemi sayılmakta ve kesilen vergiler gelir vergisinin yerine geçmektedir. Buna göre, yıllık beyanname indirim konusu yapılacak prim veya katkı payının, beyannamenin ilgili olduğu yıl ile ilişkili olması ve bu yılın sonuna kadar ödenmesi, ücretlere ilişkin indirimde ise ücretin ilgili olduğu ay ile ilişkili olması ve bu aylık dönemin sonuna kadar ödenmiş olması gerekmektedir.”

Yukarıda yer alan açıklama dikkate alındığında ücretliler açısından Gelir Vergisi Kanunu'nun 63'üncü maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi kapsamında yapılacak indirimin üç şekilde yapılacağı anlaşılabilecektir:

- 1- Tevkifata tabi ücretlerde, istihkak sahipleri ayrıca yıllık beyanname vermeye mecbur değilse tevkifatın ilgili bulunduğu dönemler vergilendirme dönemi sayılmakta ve kesilen vergiler gelir vergisinin yerine geçmektedir. Bu kapsamda, sigorta priminin ücretin ilgili olduğu ay ile ilişkili olması ve bu aylık dönemin sonuna kadar ödenmiş olması koşuluyla aylık dönemler itibarıyla düzenlenecek bordroda indirim konusu yapılabilecektir.
- 2- Tevkifata tabi ücretler nedeniyle yıllık beyanname verilmesi ve ücretin safi tutarının tespiti sırasında Gelir Vergisi Kanunu'nun 63'üncü maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi kapsamında bir indirimin yapılmaması durumunda sigorta priminin mezkûr Kanun'un 89'uncu maddesi kapsamında beyanname üzerinden indirimi mümkün bulunmaktadır. Bu durumda yıllık beyanname indirim konusu yapılacak sigorta priminin, beyannamenin ilgili olduğu yıl ile ilişkili olması ve bu yılın sonuna kadar ödenmiş olması gerekmektedir.
- 3- Tevkifata tabi olmayan ücretlerde vergilendirme dönemi takvim yılı olduğu için, yıllık beyanname indirim konusu yapılacak sigorta priminin, beyannamenin ilgili olduğu yıl ile ilişkili olması ve bu yılın sonuna kadar ödenmiş olması koşuluyla sigorta prim tutarının yıllık gelir vergisi beyannamesinin ekinde yer alan TABLO-8 “Ücretlere ilişkin bildirim” bölümünde gayri-safi ücretten indirilecek tutarların yazıldığı “İndirimler” bölümüne yazılarak indirilmesi gerekmektedir.

Hem işveren tarafından bireysel emeklilik sistemine katkı payı ödenmesi hem de ücretli tarafından şahıs sigortalarına prim ödemesinin bulunması ve bunların toplam tutarının yukarıda belirtilen sınırı aşması halinde indirimin öncelikli olarak ücret matrahının tespitinde mi yoksa ticari kazancın tespitinde mi yapılacağı konusu taraflarca mükerrer indirimine izin verilmeksizin serbestçe belirlenebilecektir.

⁸ Beyanname Düzenleme Rehberi, Vergi Müfettişleri Derneği, 2016

Örnek:

Aylık 4.000 TL ücret geliri elde eden hizmet erbabı Bay (A)'nın 2016/Ocak ayında yaptırmış olduğu şahıs sigortasının bir aylık (ödenmiş) prim tutarı 490 TL'dir. Bu tutara ilave olarak aynı aya ait olmak üzere ücretli tarafından 150 TL, işveren tarafından 150 TL olmak üzere toplamda 300 TL Bay (A) adına bireysel emeklilik sistemine katkı payı ödenmiştir. (İndirim için gerekli diğer şartların sağlandığı ve başkaca bir indirimin (AGİ, engellilik vb.) olmadığı varsayımı altında örnek çözülecektir.)

Buna göre, hizmet erbabı Bay (A) tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen yıllık katkı payı tutarı olan 150 TL hiçbir surette vergiye tabi ücret matrahından indirilemeyecektir.

İşveren tarafından hizmet erbabı adına ödenen bireysel emeklilik sistemine katkı payı ve hayat sigortasına yapılan prim ödemesinin tutarı asgari ücretin yıllık tutarı ile elde edilen brüt ücretin % 15'ini aşmamak koşuluyla yıllık gelir vergisi beyannamesinden indirebilecektir.

01.01.2016 - 31.12.2016 tarihleri arasındaki aylık asgari ücretin brüt tutarının 1.647 TL olduğu hesaba katılırsa, asgari ücretin yıllık tutarı (1.647x12=) 19.764 TL olarak bulunacaktır. Öte yandan brüt ücret 4.000 TL olup, bu tutarın % 15'i ise (4.000 x % 15=) 600 TL olacaktır. Hizmet erbabı Bay (A)'nın işverenin ödediği BES tutarı ile ödediği şahıs sigortası priminin toplamı ise (490+150=) 640 TL olup, bu tutar her ne kadar asgari ücretin yıllık tutarının altında kalsa da, beyan edilen kazancın % 15'i olan 600 TL'yi geçtiği için indirim konusu olarak dikkate alınabilecek tutar 600 TL olarak tespit edilecektir.

Brüt Ücret (Aylık)	4.000 TL
SGK Primi	560 TL
İşsizlik Sigortası Primi	40 TL
Beyan Edilecek Ücret	3.400 TL
Diğer İndirimler	600 TL
Şahıs Sigorta Prim Ödemesi: 490 TL	
Bireysel Emeklilik Sistemi Katkı Payı Ödemesi - İşveren: 150 TL	
Matrah	2.800 TL
Hesaplanan Gelir Vergisi	420 TL

İndirimde ücret matrahının tespitine öncelik verilmesi durumunda ücretli tarafından ödenen prim tutarı 400 TL Gelir Vergisi Kanunu'nun 63'üncü maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi uyarınca ücretin safi tutarının tespitinde indirim konusu yapılacaktır. Aynı dönemde işveren tarafından ödenen katkı payı tutarının ise sadece 110 TL'lik kısmı ücretle ilişkilendirilmeksizin ticari kazancın tespitinde gider olarak indirilecektir. İşveren tarafından ödenen ancak Gelir Vergisi Kanunu'nun 40'inci maddesinin (9) numaralı bendi uyarınca indirilemeyen 40 TL ise ücret olarak stopaj yoluyla vergilendirilmek suretiyle ticari kazancın tespitinde dikkate alınabilecektir.

3- SONUÇ

Sosyal güvenliğe ilişkin harcamalar gün geçtikçe birey bütçelerinde daha fazla yer tutmaya başlamıştır. Bu harcamaların ağırlığı bireyin sosyal güvenlik hizmetinin kapsamının genişletmek istemesi durumunda bütçe içinde daha çok artmaktadır. Bu nedenle vergiye tabi gelir elde eden mükellefler bütçelerinde yer alan sosyal güvenlik harcamalarının ağırlığını vergisel avantajlardan yararlanarak azaltma yoluna gitmektedirler. Söz konusu avantajların Gelir Vergisi Kanunu'nda bulunan yansımala-

rı Kanun'un 40, 63 ve 89'uncu maddelerinde görülmektedir. İfade edilen kanun maddelerinde, sosyal güvenliğe ilişkin vergisel avantajlar işveren ve hizmet erbabı açısından ayrı ayrı düzenlemeleri içermekte olup, mükellefler vergiye tabi gelirlerini beyan ederken söz konusu maddelerde yer alan ve ayrıntısı çalışmamızda açıklanan indirimleri dikkate alarak vergi yüklerini azaltabileceklerdir.

KAYNAKÇA

- 1982 Anayasası
- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu, 6347 Sayılı Kanun
- 110 Seri No.lu Gelir Vergisi Kanunu Genel Tebliği, 174 Seri No.lu Gelir Vergisi Kanunu Genel Tebliği, 256 Seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği,
- Beyanname Düzenleme Rehberi, Vergi Müfettişleri Derneği, 2016
- GÜLER, İ. "Bağ-Kur Primleri Gider Olarak Kaydedilebilir mi ?", <http://muhasabenet.net> Erişim tarihi: 17 Haziran 2016
- Ordu Valiliği Defterdarlık Gelir Müdürlüğü'nün 01.03.2016 tarih ve 25953680-002-5 sayılı özelgesi <https://www.avivasa.com.tr/hayat-sigortasi-nedir> Erişim tarihi:[24 Haziran 2016]